

Esbart Català de Dansaires: més de cent anys d'història 1908 – 1914

<p>Obres a la ciutat:</p> <p>1908. Obertura de la Via Laietana</p> <ul style="list-style-type: none"> . Viaducte de Vallcarca . Construcció de les xemeneies de FECSA <p>1910. Casa Milà – la Pedrera-</p> <p>1912. Comença a funcionar el tramvia de l'Arrabassada</p>	<p>Política i govern:</p> <p>1909. L'enviament de soldats a Melilla desencadena la Setmana Tràgica</p> <ul style="list-style-type: none"> . Detenció i execució de Francesc Ferrer i Guàrdia <p>1910. Atemptat contra Antoni Maura a l'estació de França</p> <p>1911. Constitució de la CNT (Confederación Nacional del Trabajo)</p>
<p>Inauguracions:</p> <p>1908. Museu d'Art Decoratiu i Arqueològic Universitat Industrial, Palau de Justícia i Palau de la Música</p> <p>1909. Cine Bohèmia (després Florida) i església de Pompeia</p> <p>1910. Cine Kursaal i Biblioteca Popular de la Dona</p> <p>1911. Fàbrica Casaramona, Hispano Suiza, Petit Moulin Rouge (El Molino) i Casino de l'Arrabassada</p> <p>1912. Cine Catalunya i Teatre Poliorama</p> <p>1913. Biblioteca de Catalunya, Escola del Bosc i plaça de toros el Sport (després la Monumental)</p>	<p>Vida ciutadana i cultural:</p> <p>1908. S'utilitza per primera vegada la denominació <i>Costa Brava</i></p> <ul style="list-style-type: none"> . Creació de la Junta de Museus de Barcelona <p>1909. Filmació de <i>Una visita por Barcelona en tramvia</i></p> <ul style="list-style-type: none"> . Es prenen per primer cop el raïms per celebrar el Cap d'Any <p>1910. Vaga de carreters al moll</p> <ul style="list-style-type: none"> . Proves de vol a l'hipòdrom de Can Tunis . Estrena de <i>Canigó</i> de Mn. Cinto Verdaguer <p>1911. Mor el poeta Joan Maragall</p> <p>1913. L'Institut d'Estudis Catalans normalitza la llengua</p> <ul style="list-style-type: none"> . Adrià Gual crea l'Escola Catalana d'Art Dramàtic . Primera edició del Saló de l'Automòbil <p>1914. L'epidèmia de tifus a la ciutat causa 2036 morts</p>

Els inicis

Eren temps d'efervescència cultural. Arreu d'Europa, arquitectes imaginatius i agosarats aixecaven edificis de formes sinuoses, i pintors i escultors copsaven realitats quotidianes, de caire popular i senzill, amb formes que, alhora, feien pensar en la riquesa i voluptuositat de la natura. Era l'època d'esplendor de les arts decoratives en general, que mitjançant elements simples, com mobles o joies que es tractaven com si fossin veritables obres d'art, posaven a l'abast de la burgesia el fet de poder tenir petites meravelles a casa. Era un moment de culte a les arts plàstiques, i la moda, el disseny, la literatura i la música també es van impregnar d'aquest sentiment.

Era l'època del modernisme. Els artistes cercaven tot allò que fos nou, innovador, que permetés trencar amb el record d'èpoques passades. La creació era una fi.

Poc a poc, els carrerons d'altres èpoques esdevenien grans avingudes, com la Via Laietana de Barcelona, que naixeria l'any 1908, i edificis tant emblemàtics de la ciutat, com el Palau de la Música Catalana o el Palau de Justícia, eren a punt d'obrir les seves portes.

A Catalunya, al igual que a molts altres indrets d'Europa, també es vivia aquest moviment cultural i, no en va, Barcelona va esdevenir un dels grans referents artístics, tant des d'un punt de vista arquitectònic com cultural en general, en convertir-se en una de les ciutats amb més edificis modernistes del món.

Aquest afany cultural va generar un sentiment col·lectiu que va fomentar, en aquella primera dècada del segle XX, el naixement de nombroses associacions i entitats arreu de la geografia del nostre país, dedicades a àmbits diversos.

Enmig de totes elles, naixeria, l'any 1908, l'Esbart Català de Dansaires, una entitat que encara avui es manté fidel als principis fundacionals del qui en fou el seu creador, Rafel Tudó i Duran, un barceloní vinculat al món de la música i membre de l'Orfeó Català, que pretenia recopilar tanta informació com fos possible sobre la música i la dansa, amb el desig de recuperar balls catalans desapareguts.

Rafel Tudó havia estat company d'Aureli Capmany al primer grup dedicat a la dansa catalana, que dins el marc de l'Associació de Lectura Catalana, va fer la seva primera actuació el 25 de gener de 1908 amb el nom de «Esbart de Dansaires». Pocs mesos després, però, el temperament fort de Rafel Tudó va provocar una escissió entre ambdós companys, i aquest es va desvincular del grup per tal de fundar en solitari l'Esbart Català de Dansaires, al carrer de Sant Pere més Baix, cantonada amb la ja desapareguda Riera de Sant Joan.

El 8 de juliol de 1908 es van presentar els primers estatuts de l'entitat i el 23 d'agost del mateix any va tenir lloc la primera ballada al Palau de la Música Catalana, acabat d'inaugurar, en una sessió privada per als socis de l'Orfeó Català. Aquesta primera actuació va comptar amb la presència d'Albert Bastardas, alcalde de la ciutat de Barcelona.

Aquell any només hi va haver dues ballades més, segons consta a l'arxiu de l'entitat. La següent, que va servir de presentació oficial de l'Esbart, el dia 20 de setembre enmig dels actes de les Festes de la Mercè al Palau de Belles Arts, construït per August Font l'any 1888 arran de l'Exposició Universal i enderrocat durant l'època franquista, i la darrera, l'11 d'octubre a la Casa de la Caritat de Barcelona. La gestió de la ballada del Palau de Belles Arts apareix documentada a la primera acta de reunió del Consell Directiu que es conserva a l'entitat i que data del 31 d'agost de 1908.

«Tot seguit se presenta una proposició consistent en la organització de un festival al palau de Bellas Arts, amb motiu de las properas festas de la Mercé aprobantse dita proposició en cas de que lo Palau de Bellas Arts no sigues cedit sense gasto de cap mena y comissionant al Sr. Director pera que en representació del Esbart fassi las gestions necessarias pera obtenirho y al Sr. Secretari pera que també en representació del Esbart se posi d'acort amb lo Sindicat d'iniciativas barceloní, organizador de las esmentadas festas á fi de veures si dita entitat se vol emprendre la festa pel seu compte ó si ho deixa per l'Esbart, y de fixar dia per la celebració d'aqueix festival á fi de que no coincideixi amb algun altre que aquella entitat tinga en projecte.»

El pas de Rafel Tudó per l'entitat, però, va ser molt breu. L'any 1909, el director es trasllada a Sevilla amb la seva dona, Coloma Renom, per motius personals i familiars, i renuncia al seu càrrec. Per aquest motiu, el president de l'entitat en aquell moment, Joan B. Soler Bru, i atès que l'Associació de Lectura Catalana havia quedat dissolta i amb ella l'Esbart de Dansaires, ofereix el càrrec de director de l'Esbart a Aureli Capmany, que l'accepta gustosament. Amb ell, l'entitat va viure una etapa de forta activitat. Any rere any, s'incrementaven les ballades i la popularitat de l'Esbart es va estendre fora de la ciutat de Barcelona. Es van recuperar danses desaparegudes, es van crear les primeres peces de vestuari i la participació en diferents tipus d'actes i les iniciatives es multiplicaven.

L'any 1909, el Govern Civil aprova els estatuts de l'entitat i, sota la presidència d'Antoni Casali Ferran, l'Esbart balla al Foment Autonomista Català, a les Festes Pàtries de Mataró, al Centre Nacionalista Republicà de Gràcia, al Teatre Olimpo... i, novament, al Palau de Belles Arts amb motiu del Congrés Esperantista. En aquesta ocasió, i per una proposta feta per Aureli Capmany, es decideix no fer una ballada de danses, sinó el ball esperantista La Rondo.

A finals d'aquell mateix any, s'aproven els estatuts interns de l'entitat en els quals es regula l'admissió de socis així com l'aportació econòmica de cada soci que queda fixada en 50 pessetes. De la mateixa manera, s'estableix que hi haurà sis parelles de dansaires titulars, dues parelles de dansaires suplents primers i tantes parelles com es vulgui de dansaires suplents segons.

L'any 1910 comença amb un saldo negatiu a la caixa de 9 pessetes. Tanmateix, les nombroses ballades d'aquell any i l'esforç en la gestió fan que, malgrat les despeses, l'entitat pugui acabar l'any amb un saldo positiu de 5 pessetes.

A mida que va creixent l'interès per la recuperació de les tradicions, també creix la popularitat de l'Esbart; cada vegada les actuacions són més seguides, tant que fins i tot es contempla la possibilitat de sol·licitar que amb els pressupostos de les actuacions es paguin els jornals dels dansaires si la ballada es fa en un dia feiner. Per la seva banda, Aureli Capmany notifica que, per continuar com a director del cos de dansa, vol cobrar un 10 % de l'import brut que l'entitat rebi per les ballades.

D'entre les nombroses actuacions d'aquell any val la pena destacar la participació de l'Esbart a la *Primera sessió de la Dansa d'Arenys de Mar*, celebrada el 10 de juliol a la vila homònima, amb gran èxit de participació i ressò. La ballada d'Arenys, però, va generar un petit conflicte en el si de l'entitat, ja que alguns dansaires van expressar el seu desig de cobrar quan se'ls va consultar la disponibilitat per a aquella data. Aquest fet va provocar que algun dansaire es donés de baixa i que se'n proposés l'expulsió d'altres.

Un altre dels fets importants per a la història de l'entitat va esdevenir arrel d'una conferència sobre dansa popular d'Aureli Capmany a l'Ateneu Barcelonès, exemplificada per dansaires, i que, un mes després, va repetir a casa d'Apel·les Mestres, al passatge Permanyer¹, i a la qual també van assistir Joan Maragall i Alexandre de Riquer entre d'altres. L'escriptor i dibuixant, que no havia pogut assistir a la conferència de l'Ateneu a causa d'una malaltia, com a mostra d'agraïment va oferir-se a pintar gratuïtament l'al·legoria a la Dansa que hauria de formar part de la senyera.

Aquest també és el moment en què es comença a comprar material per a l'Esbart (quatre morratxes, segons consta a l'acta del 3 de febrer de 1910) i es crea una comissió per recaptar fons per a l'elaboració de la senyera.

També fou l'any en què es va iniciar una de les tasques que més han caracteritzat l'Esbart Català de Dansaires i que l'han diferenciat respecte a d'altres grups dedicats a la dansa i que encara avui es duu a terme amb absolut rigor i cura: la recuperació i documentació de danses populars i tradicionals catalanes desaparegudes. Les primeres van ser el *Recull de la Morisca de Guàrdia* i la *Dansa d'Arenys de Munt*, l'any 1910, i el *Ball de gitanes de l'Arboç*, l'any 1911.

D'altra banda, també fou una època de canvis de local. L'entitat, que en aquell moment tenia la seva seu al Foment Autonomista Català (FAC), al carrer Consell de Cent 401 pral., es va quedar sense local quan el FAC va dissoldre les que havien estat les seves seccions i suggereix a l'Esbart que passi a ser-ne una de les noves. La proposta, inicialment rebutjada per la junta, es sotmet a votació en una junta general extraordinària que es convoca per aquest motiu i on es decideix, per majoria, separar-se del FAC. Temporalment, s'utilitza com a seu el domicili d'Antoni Casalí, el president, i s'encarrega a la junta trobar un nou local. Aquest no triga gaire a trobar-se i el 8 de gener de 1911 es comunica als membres de la junta que ja s'ha trobat un local adient al carrer Universitat (actualment, Enric Granados) 83 interior. L'estada, però, només va ser per uns quants mesos.

¹ Les ballades a domicilis particulars eren molt freqüents a l'època.

La difusió arreu del territori català

L'any 1911, l'Esbart Català de Dansaires va iniciar una campanya de propaganda per tot Catalunya que va permetre que arribessin sol·licituds de pressupostos per fer actuacions de tots els indrets del territori.

La participació de l'entitat en actes solidaris, com la ballada en benefici dels nàufrags dels temporals marítims que el Centre Cooperativa de Pescadors va organitzar al Teatre Marina de la Barceloneta, el Festival en benefici dels damnificats de El Vendrell o actes polítics com l'adhesió a la Festa nacional Catalana, contribueix a que l'entitat sigui cada cop més coneguda.

S'actua al Teatre Principal de Girona, al Centre Catalanista de Badalona, a la Festa de balls populars de Terrassa, a Manresa... Però, sens dubte, un dels actes més destacats és la ballada al Palau de Belles Arts per a la Festa de les flors, un projecte del poeta i dramaturg Ignasi Iglesias, regidor de l'Ajuntament de Barcelona, amb la direcció artística de Maurici Vilumara, escenografia d'Oleguer Junyent, decoració de Dionís Renart i part musical a càrrec de l'Orfeó Català. D'altra banda, el 15 d'octubre es participa en l'acte d'homenatge a Enric Morera amb motiu del seu retorn d'Amèrica. L'acte es celebra al Palau de Belles Arts.

També es treballa de portes endins. Es reformen els estatuts, es crea un concurs de projectes i dissenys per a la Senyera, es proposa editar un llibre sobre danses finançat amb anuncis, s'organitzen excursions regulars (que poden ser de mig dia o de tot el dia) per recaptar fons i es decideix obrir una llibreta a la Caixa d'Estalvis per «...gaudir del rèdit degut...» sobre l'import recaptat per les excursions.

Aquell mateix any s'edita una col·lecció de postals sobre danses, que reproduïen imatges dels dansaires preses al parc Güell. Aquestes postals, a cadascuna de les quals hi consta el nom de l'Esbart, han estat reproduïdes al llarg dels anys en múltiples obres vinculades al món de la dansa, les tradicions i Catalunya en general.

Com a agraïment per la brillant tasca i dedicació envers l'entitat, a finals d'aquell any es decideix preparar un homenatge a Aureli Capmany i regalar-li una fotografia dels dansaires. També es nomenen socis honoraris Enric Morera i Ignasi Iglesias i socis de mèrit Apel·les Mestres i Cèsar Canals.

Les primeres peces del vestuari i la confecció de la senyera

A part de les nombroses ballades, entre les que destaca la feta en benefici dels damnificats de El Vendrell que va comptar amb la presència de Pau Casals entre d'altres personalitats, els fets més rellevants de l'any 1912 per a la història de l'entitat van ser la creació de les primeres peces del vestuari, inspirades en la indumentària catalana de finals del segle XVIII i principis del segle XIX, i la confecció de la Senyera de l'entitat amb el dibuix que Apel·les Mestres els havia regalat en agraïment per la ballada que havien fet a casa seva. Aquesta primera Senyera és la que encara avui llueix l'Esbart Català de Dansaires a les seves actuacions.

Fins aleshores, les ballades es feien vestits de carrer, cadascú amb la seva roba pròpia, o bé vestits de pagesos amb roba de lloguer, segons s'acordés en contractar l'actuació. Per a cada cas, el pressupost era ben diferent i si els contractants es decidien per la roba de pagès, els podia arribar a sortir fins a deu vegades més car.

Però amb l'increment de les ballades i de la popularitat van sorgir certes discrepàncies pel que feia a la indumentària de carrer dels dansaires, fet que va generar que s'establís una mena de normativa.

- Homes: vestit fosc, espadenyes blanques, corbata blanca i barretina morada.
- Dones: vestit, sabates i mitges blancs.

Finalment, es va optar per demanar un pressupost per confeccionar la roba dels dansaires que seria propietat de l'entitat.

Pocs mesos després, es van encarregar sis barrets de copa, es van comprar tres gandalles autèntiques i les dansaires van demanar que se'ls fessin sabates, petició que també es va aprovar però que va quedar pendent fins que la caixa ho permetés. Totes aquestes despeses van fer que l'entitat decidís demanar un préstec de 500 pessetes per encarregar l'elaboració del vestuari, malgrat les reticències d'alguns membres de la junta.

Un altre dels fets més destacables és la confecció de la Senyera de l'entitat. Segons consta a l'acta del 22 de juny d'aquell any, Aureli Capmany notifica a la junta que s'ha rebut l'al·legoria de la Dansa feta per Apel·les Mestres i decideix accelerar tant com es puguin les tasques de confecció de la Senyera per tal de poder-la lluir al proper Aplec de la Sardana que es celebrarà a Vallvidrera. Pocs mesos després, el 6 de juliol de 1913, es celebra a la Parròquia de Sant Pere de Terrassa l'acte de benedicció de la Senyera de l'entitat.

El mateix any 1912 s'estrena el Llibre de signatures o Llibre d'Honor de l'Esbart Català de Dansaires en el que des d'aquell moment signaran personalitats destacades del món de la cultura, l'art, i la política.

Els anys 1913 i 1914 van ser anys de nombroses ballades i importants ingressos als comptes de l'entitat. La popularitat de l'Esbart cada cop era més gran i se'l sol·licitava per fer actuacions en tot tipus d'actes, des de festes majors a diferents indrets del territori fins a festes benèfiques, exposicions o l'Aplec de la Sardana de Vallvidrera, al qual va ser convidat a ser membre de la comissió organitzadora. A més, l'Ajuntament de Barcelona convida a ballar l'Esbart Català de Dansaires amb motiu de la visita de l'esquadra anglesa a la ciutat i actua al domicili del Dr. Andreu, a l'Avinguda Tibidabo, amb motiu del Congrés Odontològic el 15 d'abril de 1914.

En aquella etapa també s'edita una nova col·lecció de postals i s'amplia el vestuari de l'entitat amb la compra de tres rets autèntics i sis barrets de copa. Per altra banda, es planteja la possibilitat de demanar un préstec de 500 pessetes per tal de confeccionar els vestits de les noies, però no s'arriba a dur a terme per oposició d'alguns membres de la junta.

A més, l'Esbart inicia una activitat que es repetirà al llarg de tota la seva història; l'Esbart Català de Dansaires, gràcies a les gestions d'Aureli Capmany i Felip Blasco, s'encarregarà de la direcció artística del recent aparegut Esbart del Casal Nacionalista Martinenc.